

Veronika Honkasalo vas

Kirjallinen kysymys turvapaikanhakijoiden palautuksista Afganistaniin

Eduskunnan puhemiehelle

Institute for Economics and Peace -järjestön laatiman Global Peace Indexin mukaan Afganistan on maailman vaarallisin maa. Syyskuun lopun presidentinvaalien lähestyminen on heikentänyt maan turvallisuustilannetta entisestään. Viime vuonna Afganistanin konflikti vaati enemmän siviiliuhreja kuin kertaakaan aiemmin: YK:n mukaan 3 804 kuollutta, mukaan lukien 927 lasta, sekä 7 189 haavoittunutta. YK:n mukaan viime heinäkuu oli verisin kuukausi Afganistanissa kahteen vuoteen, kun yli 1 500 siviiliä menehtyi tai haavoittui iskuissa. Elokuussa maassa puolestaan kuoli väkivaltaisuuksissa BBC:n mukaan ainakin 2 307 ihmistä, joista noin viidennes oli siviilejä. Pelkästään kuluvalla viikolla on uutisoitu lähes 30 henkeä vaatineista itsemurhaiskuista pääkaupunki Kabulissa ja pohjoisessa Parwanin maakunnassa, ainakin 30 siviiliä surmanneesta ja 40 haavoittaneesta ilmaiskusta Itä-Afganistanissa sekä 20 ihmistä surmanneesta ja 90 haavoittaneesta pommi-iskusta Etelä-Afganistanissa.

Talibanin lisäksi maassa toimii parisenkymmentä eri kapinallisryhmää. Ihmisoikeusjärjestö Amnesty Internationalin tuoreen raportin mukaan esimerkiksi ihmisoikeuksia puolustaviin henkilöihin kohdistuva vaino, väkivalta ja häirintä on maassa lisääntynyt voimakkaasti. Viranomaiset eivät ole kyenneet suojelemaan vainon kohteita, vaan ovat myös itse syyllistyneet ihmisoikeuspuolustajien oikeuksien polkemiseen. YK:n kidutuksen vastaisen komitean mukaan kidutus on maassa laajamittaista ja laajalti hyväksyttyä.

Amnesty International kehotti kaksi vuotta sitten EU-maita pysäyttämään kokonaan turvapaikanhakijoiden palautukset Afganistaniin. Kannanotto on järjestölle poikkeuksellinen. Amnestyn kannanoton jälkeisinä kahtena vuotena Afganistanin turvallisuustilanne on monilla mittareilla mennyt vain huonompaan suuntaan.

Turun yliopiston, Åbo Akademin ja yhdenvertaisuusvaltuutetun maaliskuussa 2018 julkaisema tutkimus, jossa käytiin läpi Maahanmuuttoviraston ratkaisuja, osoitti selviä tiukennuksia kotimaisen turvapaikkamenettelyn linjassa vuosien 2015 ja 2017 välillä. Kansainvälisen suojelun saaminen Suomesta on vaikeutunut, ja hakemusten perusteita on arvioitu selvästi aiempaa kriittisemmin.

Useat viime hallituksen tekemät lainsäädäntömuutokset ovat vaikuttaneet negatiivisesti turvapaikanhakijoiden oikeusturvan toteutumiseen Suomessa. Kuten Turun yliopiston, Åbo Akademin ja yhdenvertaisuusvaltuutetun tutkimuksessa todettiin, lainsäädäntömuutokset selittävät linjan tiu-

Kirjallinen kysymys KK 143/2019 vp

kentumista kuitenkin vain osittain. Linjan kiristymisen taustalla ovat vaikuttaneet myös viime hallituksen asettama poliittinen paine ja ohjeistukset viranomaisille.

Joulukuussa 2018 julkaistu turvapaikanhakijoiden oikeusapua koskeva selvitys vahvisti täysimääräisesti kritiikin, jota oli esitetty vuonna 2016 tehdyistä turvapaikanhakijoiden oikeusapua, avustajan läsnäoloa turvapaikkapuhuttelussa sekä avustajien palkkiojärjestelmää koskevista heikennyksistä ja näiden kohtalokkaista seurauksista oikeusturvan toteutumiseen. Hallitus on hallitusohjelmassa sitoutunut näiden heikennysten perumiseen täysimääräisesti.

Kesäkuussa 2019 julkaistu sisäministeriön tilaama riippumaton selvitys vahvisti osaltaan turvapaikkamenettelyn laadusta esitettyä huolta ja esitti lukuisia suosituksia turvapaikkaprosessin kehittämiseksi. Myös Maahanmuuttoviraston kesäkuussa 2018 julkaisema sisäinen selvitys tunnusti kehittämistarpeita turvapaikkamenettelyn eri vaiheissa.

Kolme vuosikymmentä turvapaikka-asioiden käsittelyyn erikoistunut lakiasiantointimisto ja kansalaisjärjestö Pakolaisneuvonta ry on kertonut lukuisista järjestön lakimiesten YK:n kidutuksen vastaiseen komiteaan viemistä tapauksista, joissa komitean antama täytäntöönpanokielto on estänyt kotimaisen täytäntöönpanokelpoisen käännytyspäätöksen täytäntöönpanon. Sittemmin hakijoille onkin aiemmista päätöksistä poiketen myönnetty turvapaikka tai oleskelulupa yksilöllisestä inhimillisestä syystä kidutuksen uhan perusteella. Pakolaisneuvonnan asiakkaiksi päässeet turvapaikanhakijat ovat asiantuntevan oikeudellisen avun saamisen osalta paremmassa asemassa kuin monet muut turvapaikanhakijat. Tapaukset kertovat, että kotimaisten oikeusasteiden läpi on suurella todennäköisyydellä voinut mennä tapauksia, joissa turvapaikanhakija on saanut kielteisen turvapaikkapäätöksen ja täytäntöönpanokelpoisen käännytyspäätöksen huolimatta vainon, kidutuksen tai muun epäinhimillisen kohtelun uhasta. Useiden palautettujen tiedetään joutuneen palautuksen jälkeen väkivallan uhriksi, mutta käytännössä kotimaiset viranomaiset eivät kykene valvomaan palautettujen tilannetta paluun jälkeen.

Suomesta on lähivuosina säännöllisesti palautettu turvapaikanhakijoita Afganistaniin, ja palautukset jatkuvat edelleen. Kuluvan vuoden alussa myös turvapaikanhakijoiden uusintahakemusten käsittelyä tehostettiin, tutkittavaksi ottamisen edellytyksiä tiukennettiin ja käännytysten täytäntöönpanokelpoisuutta koskevia säännöksiä muutettiin. Viime vuosina Maahanmuuttovirasto on enenevässä määrin jättänyt oleskelulupia myöntämättä kansainvälisen suojelun perusteiden lähtökohtaisesta täyttymisestä huolimatta niin sanotun sisäisen paon mahdollisuuden perusteella. Esimerkiksi tässä suhteessa Maahanmuuttovirasto vaikuttaa tulkitsevan YK:n pakolaisjärjestö UNHCR:n tulkintasuosituksia enintään minimitasolla.

Hallitusohjelman mukaan turvapaikkaprosessin sujuvuus ja perusoikeuksien toteutuminen varmistetaan ja näyttökynnyksen kohtuullisuus arvioidaan. Lisäksi hallitus aikoo muun muassa peruuttaa viime vaalikaudella tehdyt, oikeusturvaa vaarantaneet heikennykset turvapaikanhakijoiden oikeusapuun, avustajan käyttöön, valitusaikoihin ja avustajien palkkiojärjestelmään. Hallitus aikoo myös parantaa turvapaikanhakijoille suunnattua yleistä oikeudellista neuvontaa, arvioida turvapaikkamenettelyn laatua ja lapsen edun toteutumista sekä varmistaa turvapaikanhakijoita avustavien lakimiesten pätevyyden ja huolellisuuden. Hallitus on myös sitoutunut varmistamaan, että viranomaisten linjaukset keskeisimpien lähtömaiden tilanteesta ja sisäisen paon mahdollisuudesta ovat linjassa YK:n pakolaisjärjestön suositusten kanssa.

Kirjallinen kysymys KK 143/2019 vp

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

*Miten hallitus aikoo varmistaa, että turvapaikkamenettely ja palautuskäytännöt ovat sopu-
soinnussa kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden ja YK:n pakolaisjärjestön maalinjau-
sten kanssa,*

*miten Maahanmuuttovirasto ja palautusten täytäntöönpanosta vastaava poliisi aikovat
tarkistaa linjaansa suhteessa Afganistaniin ja*

*miten hallitus aikoo varmistaa, että Suomi ei palauta ketään kuolemanrangaistuksen, ki-
dutuksen tai muun epäinhimillisen kohtelun vaaraan kansainvälisen oikeuden ehdottoman
palautuskiellon vastaisesti?*

Helsingissä 20.9.2019

Veronika Honkasalo vas